

BUITEN

27^E JAARGANG N^O. 46

ZATERDAG 18 NOVEMBER 1933



Foto W. Lignac

STRAATJE TE TANGER



Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

STRAATJE TE TANGER (ILL.)	BLZ. 547
DE VROUW IN HET MIDDELEEUWSCHE ITALIË, DOOR KAZIMIERZ CLEDOWSKI (4), (SLOT)	BLZ. 548—549
VAN DE GELDERSCHE VALLEI (GEÏLL.), DOOR JAN POORTENAAR	BLZ. 550—552
ESKIMO'S ZONNEN ZICH (GEÏLL.), DOOR CHRISTIAN LEDEN	BLZ. 552—553
CYCLAMEN (GEÏLL.), DOOR G. KROMDIJK	BLZ. 553—554
POH TOH (GEÏLL.), DOOR J. H. R. BROEDER	BLZ. 554—556
OVER VRUCHTBOOMEN IN DEN SIERTUIN (GEÏLL.), PERZIKEN, BRAMEN, FRAMBOZEN, NOTEN, MISPELS, KWEEPEREN, ENZ., DOOR P. J. SCHENK	BLZ. 556—558
IN 'T HOFKEN DER BEGIJNEN (GEÏLL.) (GEDICHT), DOOR D. TOMKINS	BLZ. 558

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar Rokin 74—76, Amsterdam. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventueele terugzending.

Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, verboden.

Aan lezeressen en lezers van „Buiten”.

Het zal U opgevallen zijn, dat ondanks de moeilijke tijdsomstandigheden in den laatsten tijd ons weekblad, terwijl de algemeene verzorging gelijk bleef, wat den tekst aangaat zeer vooruitgegaan en wat illustrering betreft rijker geworden is. Wij vertrouwen daarom te meer, dat de steun die onze abonnés ons tot dusver verleenden, niet alleen zal blijven bestaan, maar dat een beroep op hun verdere medewerking niet onverhoord zal blijven. — Welhaast zal de nieuwe jaargang - de 28e - aanvangen en het beroep dat wij op U doen, is: Wilt het blad in Uwe omgeving aanbevelen en ons adressen zenden van belangstellenden die een proefnummer willen ontvangen. Wilt hun mededeelen, dat bij opgave van abonnement voor 1934 de nummers tot 31 December gratis worden toegezonden. Elk nieuw abonnement door Uwe activiteit aangebracht, zullen wij weten te waardeeren door U een lijst van mooie boeken te zenden, waaruit U een keuze kunt doen.

De Uitgevers

DE VROUW IN HET MIDDELEEUWSCHE ITALIË

4) DOOR KAZIMIERZ CHLEDOWSKI

NAARMATE de vrouw haar individualiteit toonde, naarmate zij in belangrijkheid toenam, wist zij steeds meer verdedigers voor zich te winnen, die streden voor haar bevrijding uit de middeleeuwse banden.

Een ware feministische strooming, bijna in den heden-daagschen zin des woords, zien wij in de Italiaansche litteratuur der XVe en XVIe eeuw. Tot de eersten, die strijden voor

de rechten der vrouw, die haar deugden en verdiensten naar voren brengen, behoort Boccaccio, na hem volgt Pietro Bembo in zijn dialogen „Gli Assolani”, waarin hij, als uit den hoorn des overvloeds, dezelfde bloemen strooit. Hij vindt weerklank bij den filosoof Maggio in zijn boek „Trattato dell' eccellenza delle donne” en Enrico Cornelio Agrippa in zijn werk „Della nobilita e preeccellenza del sesse femminile” volgt hetzelfde spoor. Ik zou een lijvigen catalogus van soortgelijke werken uit die tijden kunnen samenstellen.

Met de bevrijding der vrouw hield de verhooging van het zedelijk peil der maatschappij hoegenaamd geen gelijken tred: de vrouw moest eerst haar wilde haren verliezen, haar vrijheid misbruiken, eer zij de bewaakster werd der ethische grondslagen van het familieleven.

De Italiaansche maatschappij vond in de XVe zoomin als in de XVIe eeuw voldoende moreelen steun in den godsdienst. Het volk vergenoegde zich met vormendienst ter bevrediging van zijn religieuze gevoelens, om af en toe tot ascetische excessen over te gaan. De godsdienst van het lagere volk en wellicht nog meer die van de ontwikkelde lieden, was weinig anders dan een fraaie, artistieke gewoonte. Ware ethiek kwam zelden voor.

In het particuliere leven werd gehandeld als in de politiek. De Italiaansche vorsten deinsden voor geen misdaad terug, wanneer zij dit dienstig achtten voor regeeringszaken of familieaangelegenheden, niettegenstaande zij zich in den regel voegden naar de voorschriften der kerk en getrouw alle religieuze praktijken beoefenden. De geleerde Guicciardini en Machiavelli werden beschouwd als godsdienstige lieden, ofschoon zij een regering aanhingen, gebaseerd op stiletto en vergif.

In de maatschappij der renaissance ontbrak het moreele evenwicht. Vergeefs zouden wij dit zoeken bij de vrouw, die, meer nog dan de man, vatbaar is voor hartstochtelijke impulsen.

De echtelijke banden waren in allerhoogste mate verslapt en de maatschappij verleende gewoonlijk haar sanctie aan deze verslapping.

De „vriend” werd in zekere mate een lid van het gezin, de maatschappij aanvaardde hem, men ergerde zich niet, doch beschouwde hem als een noodzakelijken factor en als de trots der vrouw, die niet in 't minst afbreuk deed aan haar goeden naam.

Het toppunt van deze averechtsche opvattingen is bereikt in den dialoog van den Sienes Alessandro Piccolomini, getiteld: „La Rafaela, ovvero della bella creanza delle donne”.

In den dialoog „Rafaela” laat hij twee vrouwen optreden: de oudste, de ervaren Rafaela en de jonge, schoone mevrouw Margherita. Rafaela leert haar vriendin, die tot den goeden Sieneschen burgerstand behoort, hoe een jonge, mondaine vrouw zich moet voordoen, hoe zij moet leven, minnen en zich kleeden. Vóór alles geeft zij haar den raad het leven te genieten in haar jonge jaren, want als zij nu haar wilde haren niet kwijt raakt, zal zij op later leeftijd nog erger zondigen.

Wie niet geniet in zijn jeugd, beklagt er zich op later leeftijd over, dat zijn jonge jaren nutteloos voorbij gingen.

Coquetteeren, luidt het oordeel van Rafaela, is de plicht van de vrouw, een amourette hebben, is een wet der natuur. Zij drukt Margherita op het hart, zorg te dragen voor haar kleeding, niet al te lang een en dezelfde japon te dragen, geen kleuren te kiezen die tegen elkaar vloeken: groen met geel, of rood met blauw. Het beste staat een jonge vrouw wit. Rafaela wijdt uit over de kleinste bijzonderheden van de dameskleeding. Haar raadgevingen — beweert zij — zijn volstrekt niet immoreel. Verre van dien, zij raadt Margherita te zorgen, haar man te behagen en zijn belangen te behartigen, wat in het minst niet belet, voor zichzelf een jongen, trouwen vriend te zoeken. Den echtgenoot behoeft men slechts liefde voor te spiegelen, den minnaar moet men zijn gansche hart schenken en eeuwig toegedaan zijn.

Alles hangt er van af, of de verhouding een diep verborgen geheim blijft. De eer der vrouw is niet afhankelijk van haar gedragingen, maar van de meening der menschen. Indien de verhouding voor de wereld verborgen blijft, dan is zij volstrekt niet beleedigend voor den echtgenoot. Om de zaken echter goed te plooiën, moet men kijken met honderd oogen, luisteren met honderd ooren en er maar één tong op na houden, die zeer wijs en voorzichtig moet zijn.

De raadgevingen van Machiavelli, pasklaar gemaakt voor het leven eener jonge vrouw.

Rafaela weet deze drogredenen voor haar vriendin in het

schoonste licht af te beelden. Zonder liefde missen schouwburchen en maskerades al hun bekoring, zonder haar verdwijnt uit het hart een groote schat, het mysterie, dat wij ternauwernood kennen, dat een eigen, mystieke wereld schept, verborgen voor alle buitenstaanders en daarom des te dierbaarder.

Als een nagalm van de oude poëzie uit de XIIIe eeuw doen aan de verdere opmerkingen van Rafaela, dat de liefde de drijfveer der deugd is, dat zij den mensch verlost van lage gebreken en hartstochten en de bron van alle goeds is.

Donna Margherita, die in het eerst in de goede raadgevingen van Rafaela allerlei tegenstrijdigheden ziet, gaat er ten slotte geheel mee accoord, dat het kiezen van een vriend een morele maatschappelijke noodzakelijkheid is. Tot deze overtuiging komt zij des te gemakkelijker, omdat haar mentor in het gesprek den naam noemt van een kennis, die aan haar droomen geheel zou beantwoorden.

Margherita neemt afscheid van Rafaela met het besluit, een echte „deugdame en onschuldige” echtgenoot te worden, [maar zich tegelijkertijd een vriend te kiezen, die den naam draagt van messer Aspasio.

Aldus luidt de inhoud van dit boek, dat zeer veel herdrukken beleefde.

Door de losse zeden waren er tal van onwettige kinderen in de toenmalige maatschappij. De bastaarden werden opgevoed in den huiselijken kring, tezamen met de wettige kinderen en dit niet alleen aan het hof van de tyrannen, zooals bijv. te Ferrara, maar ook in de huizen van den middenstand.

De maatschappij bezat ten minste den moed voor haar fouten uit te komen en het lot dier kinderen te verzachten.

Evenals in de oudheid, toen de hetaere een voorname plaats bekleedde in de vrouwenwereld, trad ook thans uit de menigte courtesanes, die langs de straat met schelletjes liepen, een bijzondere klasse naar voren van bruiden der Schoonheid, die zelfs door de strenge regeeringen niet steeds werden gedwongen, het gele kleed te dragen. Het waren de cortegiane honeste, een uitvloeisel van de vrijzinniger opvattingen, vrouwen, die om de een of andere reden van het algemeen bewandelde pad der deugd waren afgedwaald en gehuld waren in een waas van schoonheid en charme. Zij behooren niet tot het gilde der grove middeleeuwsche concubines, maar waren vrouwen, die uitmuntten door geest en kunstzinnige neigingen. Het individualisme daalde zelfs af tot deze sferen der maatschappij.

Te Siena genoot een zekere Tullia d'Aragone geruimen tijd bijzondere vereering.

Ercole II van Ferrara schreef aan haar een heele reeks liefdessonnetten. Zij schijnt als jong meisje, na de plundering van Rome, met haar moeder uit die stad te zijn gevlucht naar Siena, waar zij, gelijk Aretino schreef, „goede zeden aannam en op zijn Sieneesch leerde spreken.”

Haar gedrag beviel haar kennissen, men schreef, dat zij vele prachtige costuums bezat. Later vertoefde zij nu eens te Rome, dan weer te Ferrara, Venetië of Florence, zij wist de gunst te winnen van een heele reeks beroemde dichters, letterkundigen en mannen van stand.

Het huis van Tullia was een brandpunt van litterair en politiek leven, zij zelf was dichteres en schreef sonnetten, die door haar vrienden grondig werden gecorrigeerd. Te Venetië verscheen in 1547 een complete verzameling van haar dichtwerken, waarbij ook verschillende sonnetten gevoegd zijn, waarmede kennissen haar hadden bewierookt.

Te Brescia, in de pinakothek Tosio, bevindt zich haar portret, geschilderd door Moretto, dat ons een schoone vrouw met betooverenden blik laat zien.

Tullia was zeer muzikaal, zij had een goede stem en haar welbespraaktheid wekte algemeene bewondering, haar gemoed was echter koud als marmer, in al haar doen en laten was zij zóó berekend, dat men haar „de kalme Sirene” noemde. Men zei, dat haar oogen nooit tranen gekend hadden.

Onder de Italiaansche hetaeren van den renaissancetijd werd zij in roem slechts geëvenaard door Imperia en Caterina di San Celso.

Een tijdgenoot schrijft, dat de „illustrissima signora Tullia de Aragonne bekend is om haar goede eigenschappen en dat zij meer verdiensten bezit dan alle andere vrouwen uit het verleden, het heden en de toekomst”.

Omstreeks het jaar 1535 vestigde Tullia zich te Siena, waar zij, als gewoonlijk, harten veroverde, zich echter ook mengde in de partijtwesten, die toen de republiek verdeelden. Uit een vers, aan haar gericht, blijkt, dat zij in een der plaatselijke

schermutselingen bijna het leven liet en vluchten moest naar Florence „haast zonder kleeren en beklagenswaard naar geest en lichaam”.

In de stad der Medici wist zij weldra door haar charme en geraffineerdheid velen aan haar voeten te brengen, vooral in de geleerde wereld, en men schreef haar ter eere stapels sonnetten. Maar andere cortegiane schenen haar uit naijver te willen dwingen zich te voegen naar de voorschriften betreffende de kleeding van lichte vrouwen en het dragen van een gelen sluier.

De arme „poetessa”, ten diepste vernederd, nam al haar invloed te baat, dreigde haar vrienden, Florence te zullen verlaten en begaf zich ten slotte naar de groote vorstin, om vrijgesteld te worden van de harde wet.

En zij zegevierde. De courtesane-dichteres mocht zich vrij bewegen zonder den gelen sluier.

Niettemin vertrok Tullia later naar Rome en stierf daar eenzaam en verlaten. Aan de broeders „del Crocofisso” vermaakte zij een deel der scudi, welke zij naliet, terwijl zij bepaalde dat van de rest van haar vermogen een mis voor haar ziel in den Sant' Agostino gelezen zou worden.

Men zou echter een groot onrecht begaan tegen de vrouwenwereld uit de XIVe en XVe eeuw, door haar alleen te beoordeelen naar de courtesanes en de verslapte huwelijksbanden. Dit was een voorbijgaand teeken des tijds. Even als voorheen wezen de ouders hun dochters een man aan, zonder te vragen naar haar sympathieën en de neigingen harer harten, maar daartegenover werd de positie van de gehuwde vrouw veel vrijer, dan in de Middeleeuwen. Deze tyrannie der ouders over hun dochters was in tegenspraak met de nieuwe stroomingen en hierin lag de oorzaak van het misbruiken der grootere vrijheid.

De Italiaansche novellisten, die met voorliefde twee derden van hun thema's wijden aan ontrouwe gemalinnen, maken toch óók nu en dan melding van vrouwelijke onschuld, ondanks dat de deugd in vertellingen en anecdotes gemeenlijk niet zoo interessant is.

In de XIIIe eeuw zien wij nog niet de werkzame vrouw.

Een geheel ander beeld doet zich ongeveer drie eeuwen later aan ons voor. Toen den 29en Januari 1554 Piero Strozzi te Siena aankwam, om het bevel te voeren over de gewapende macht en last gaf, de stad te versterken, trad de Sieneesche vrouw reeds op als burgeres, als actieve patriotte.

Blaise de Montluc, de wakkere Gasconjer, die toen binnen de muren van Siena verblijf hield om de stad te verdedigen, schrijft als volgt in zijn kleurige mémoires:

„. Nooit waren er minder dan vier duizend man aan het werk en onder deze bevonden zich heel wat patricische vrouwen, die manden vol aarde op het hoofd droegen.

„Mijn leven lang — zegt hij — zal ik altijd uw naam noemen, o Sieneeschen, opdat hij voor het nageslacht bewaard blijft, want voorwaar, indien ooit vrouwen onsterfelijken roem verdienden, dan waart gij het.

„Zoodra het Sieneesche volk besloten had zijn vrijheid te verdedigen, verdeelden alle Sieneesche vrouwen zich in drie compagnieën. De eerste werd geleid door signora Forteguerra, gekleed in het violet evenals haar gezellen, gelijk nimfen in korte rokken, waaronder haar schoenen te zien kwamen; aan het hoofd van de tweede afdeeling stond Signora Piccolomini, in een kleed van rood atlas, de kleur van haar compagnie; de derde afdeeling, in het wit, werd aangevoerd door signora Livia Fausta.

„Elke afdeeling had een schoon devies op haar standaard geschreven.

„Zij telden drie duizend vrouwen: patricischen en burgeressen. Hun wapens waren spaden, schoppen, manden en fascines.

„Aldus uitgerust, wierpen zij schansen op. Monsieur de Termes, die mij vaak rapport van hen uitbracht, verzekerde, dat hij van zijn leven nog nooit zoo iets schoons gezien had.

„De Sieneeschen hadden een lied gemaakt ter eere van Frankrijk. Ik zou het beste paard uit mijn stal geven, indien ik dit lied thans zou kunnen hooren”.

Aldus gedacht de Fransche krijgsman aan het einde van zijn leven de Sieneesche vrouwen en niets typeert hen zoo goed als deze beschrijving.

Vol enthousiasme, arbeidzaam, dichterlijk, vergaten zij toch niet in den benardsten tijd hun gelaat op te maken,

„Cerveaux bizarres” — zegt Montluc.



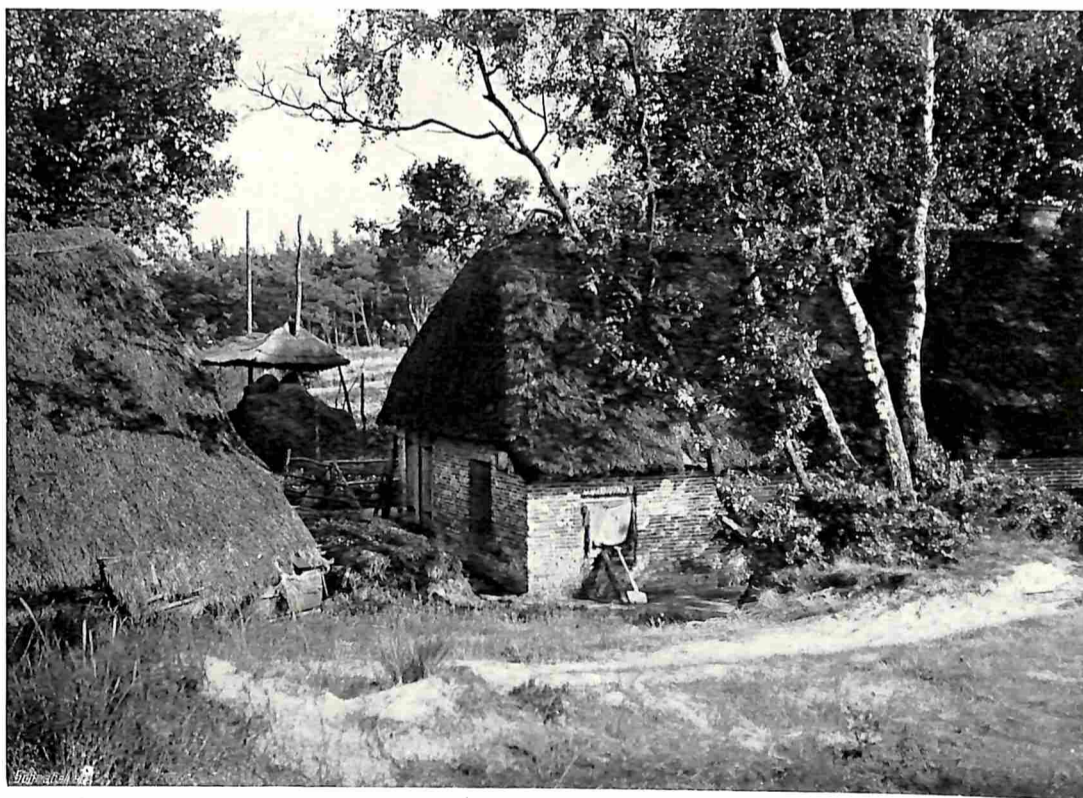
HERFST IN DE GELDERSCHE VALLEI

VAN DE GELDERSCHE VALLEI

DOOR JAN POORTENAAR

DE Veluwe . . . jawel, valt de lezer mij met zijn gedachten in de rede, jawel, die ken ik; dennebosschen en hei. En het Uddeler meer, en de zandverstuivingen; jawel, de Veluwe ken ik. ☒ Lezer, als u dat zoo denkt, ben ik het met u eens. Maar er is meer op de Veluwe dan dat, en daarover, meer bepaald de Neder-Veluwe, wou ik u wat vertellen. Van een streek, dien men al meer dan vijftien jaren kent, heeft men òf zijn bekomst, òf men gaat er steeds meer

van houden. En met alle waardeering voor de zandverstuivingen en dennebosschen van de „grootte” Veluwe, het zuidelijke deel van 't oude Gelre heeft iets malschers, iets, dat tusschen de Veluwe-zandlanden en de vette Betuwe gelegen is . . . zoowel in aardrijkskundigen als pittoresken zin: het landschap houdt het midden tusschen die twee. ☒ De Betuwe, die ziet men, wijd-uitgelegd, van den Wageningschen Berg of van de Westerbouwing, en die punten zijn bekend genoeg. Je wijst er elkaar de dorpen, die je doorgefietst of ge-autood bent toen in 't voorjaar de bongerds bloeiden. ☒ De Veluwe, die overziet de wandelaar, die den heuvelrug van Rhenen naar Amerongen afstapt. Met een fiets of auto is dat niet zoo dankbaar, en ja, misschien geldt het wel voor de gansche Neder-Veluwe, dat men alleen te voet er volop van genieten kan. Aan onzen hedendaagschen afgod, het verkeer, is ook hier heel wat schoons ten offer gevallen. ☒ Een schilderachtig dorp is Bennekom nu nooit geweest, maar dat de oude linden bij de kerk met zijn gotisch torentje, en de kolossale pomp met zijn zwaren zwengel er voor de claxons zijn gevlucht, heeft de zaak er niet beter op gemaakt. Een stoomtram is er, die nu ook niet bepaald de schoonheid helpt bevorderen en van Ede naar Wageningen loopt en veel beter niet dan wel door het hart van het dorp zijn weg had kunnen nemen . . . maar ja, gedane zaken nemen geen keer. ☒ Die stoomtram, ja, ook deze heeft tol betaald aan den vooruitgang van het verkeer (van „tol” gespro-



BIJ EEN OUDE BOERDERIJ OP DE NEDER-VELUWE

ken: een tol hadden we hier vroeger ook met heraldische kleuren van de middeleeuwen, doch de snelheidsmaniakken hebben hem weggekeken). Maar die stoomtram dan, dat was vroeger zoo een gezellig balletrommeltje, van binnen met rood fluweel en franje gecapitonneerd. Hij stopte precies waar je maar wilde, en blies dan zooveel stoom over den weg dat je hem heelemaal niet meer zag. Binnen stond dan 's winters een miniatuur potkacheltje, en daarbij een bak met bruinkoolbriketten, en als het wat lang duurde voor hij wegreed, ging je als passagier er maar eens wat in poken, en gooide je er nog eens een paar briketjes bij. Het mocht wel niet, maar je kon het gewoon niet laten als de conducteur niet in de buurt was. Het was *zijn* werk, en betrapte hij je, dan kreeg je een goedge, vaderlijke uitbrander; maar den volgenden keer kon je het tóch wéér niet laten, want de verleiding om met dat kacheltje den tijd te korten was te groot. Dat was nog eens de goeie oude tijd! De kachelpijp ging zoo-maar door 't plafond. ☼ Nu is er n.b. ook een autobus gekomen. Zoo kom je aan met den trein, zoo stap je daarin, en zoo rijdt hij weg. Maar dat trammetje, dat ging ook mee met zijn tijd, en begon met haltes in te voeren.

Dan had je bijv. „Postkantoor”, en „Mevrouw Griethuizen”. Het is te hopen voor de mevrouw die daar woonde dat zij geen bezwaar had tegen publiciteit. ☼ Die eerste schrede op het pad van den vooruitgang werd al gauw gevolgd door nieuwe, moderne wagens en stoomverwarming . . . waar nu echt „niks an” is. Potkacheltje exit. Eén goed ding bleef. Ramen kunnen niet open. Dat is de grondslag van Holland's welvaren, van Noord tot Zuid. Ramen dicht, anders „tocht” het. En dat zou immers de ondergang der wereld zijn. 't Zou ook de ondergang van de Nederlandsche conversatie wezen, want wie, die in een trein of tram zit, zou dat oer-vaderlandsche chapiter van het open raam kunnen ontberen? Ik ben nu al wel veertig jaren zoo nu en dan op den trein, lezer, en ééns is het mij overkomen, dat een raampje, het beroemde tweede raampje open mocht. Natuurlijk niet zonder protest, maar over mij zat een meneer die op jacht ging, hooge laarzen, stoere schouders, blozende kop, gespierde handen. Had een monocle kunnen hebben. Die zei tegen het boertje dat protesteerde: „Waer ben je bang veur, veur de tòddòddòddòcht?!” met zoo een minachting, dat het uit was met 't geprotesteer. Ziet u, lezer, dat is de Veluwe. Feudale elementen; Dirk I, Dirk II, Arnout, waar wij op school van leerden. Omstreeks 1100 was Nergena te Bennekom al een jachthuis van een graaf, of zoo, en nu jaagt men er nòg. En de stoomtrambel hoort er bij. Als je zoo in den winteravond zijn getinkel hoort aankomen, zijn gestage ting-ting, ting-ting, ting-ting, dan zeg je: o, 't is elf uur, en je zet er je horloge op gelijk, precies als ten tijde van de Camera Obscura, toen meneer Kegge — of wie was het ook weer — keek of „de wagen van tweeën”, de diligence voorbijkwam. ☼ Die diligencie ver-



SCHUUR OP DE NEDER-VELUWE

(Naar een tekening van Jan Poortenaar)

deelt het land in twee gebieden: aan de eene zijde ligt de bosch- en hei-touristenafdeeling, aan den anderen kant weiden bouwland, boerderijen, beboomde wegen met karresporen. Tot voor kort kwam de schaapherder met zijn kudde nog voorbij. Dat de wegen hier soms lager liggen dan het omringende land, wordt aan zijn schapen toegeschreven, die al sedert den tijd der Batavieren het stof zoo opjagen, dat de droge zandgrond er door is uitgehold. U gelooft het misschien niet, maar dan komt dat, omdat u nooit gezien heeft, hoeveel kubieke meters zand zoo een kudde kan opjagen. Een rookgordijn, om in twintigste-eeuwsch Nederlandsch te spreken, is er niets bij; misschien kunnen de schapen nog wel eens dienen voor de landsverdediging bij den aanstaanden wereldoorlog, die alom met zulk een ijver wordt voorbereid. ☼ In dit feudale land is Jan de Schut op zijn plaats. U denkt zeker, dat Jan zoo van zijn familienaam heet? Geen sprake



BENNEKOM IN DE SNEEUW

(Naar een ets van Jan Poortenaar)

van. Hij is „schut“, d.w.z. „wildschut“, zoiets als particulier veldwachter van „meneer de baron“. Als het jachttijd is, stapt hij mee, en voor het jachttijd is, loert hij op de stroopers. Hij is nog een stuk feudaal „gerecht“. Hij weet waar „'t geschei“ ligt tusschen den grond van Geurt zus en Rijk zoo, of de rog net zoo goed staat als veertien jaar geleden, en zoo meer, alegader onmisbare kennis in 't feudale Veluweland, en die in zijn gebruiden kop-met-ringbaard is opgezouten. ☞ Andere steunpilaren van de maatschappij op de Vale Ouwe zijn er; daar is Lange Teus met zijn hondekarretje. Hij heeft er koek in, en verkoopt die langs de huizen, en op de boerderijen. Hij „wil op den stoel“, op den preekstoel, namelijk; maar in de veertien jaren dat ik hem ken, heb ik Teus alleen maar op het hondekarretje gezien. ☞ De Quaden, heeft u daarvan weleens gehoord? Dat was een oud-germaansche stam, waarnaar hier Quaden Oord heet, een boschrijk land met een verrukkelijk beekje, en niet ver er vandaan loopt de Diedenweg, de doodenweg, waar voor-historische voorouders hun afgestorvenen naar de verbrandingsplaats vervoerden. Buunderkamp en Wolfheze zullen u allicht vertrouwd in de ooren klinken, men heeft er de meest afwisselende bebossing, en Doorwerth, de Italiaansche weg, de Sijsselt, het Edesche bosch, Lunteren met zijn ouden molen — allekanten uit, met of zonder rugzak! ☞ Van de Panoramahoeve overziet men een wijde heide, waar nu en dan de trein van Arnhem witte wolkjes uit omhoog puft, men drinkt er thee en eet er poffertjes, die bij 80 graden best smaken, al denkt u misschien van niet. Vanwege het internationalisme worden die Hollandsche poffers gecompenseerd door een Duitsch meisje, dat „ich wünsche Ihnen recht angenehme Wandelienk, meneer, me-frouw“ zegt, en dan smaken de heusch tóch al lekkere dingetjes nog beter. ☞ Als ge nu maar geen „verloren eter“, zijt! Dat is hier zoo de term voor een zijn-kost-niet-verdienend persoon. Dat is iets heel verschrikkelijks onder de boeren (en niet alleen bij hen!), want staat er niet „wie niet werkt, zal niet eten“ geschreven? Maar — tja, dat gaat toch niet op, als het je eigen man, of een van je eigen kinderen betreft. Bart zorgt voor de boerderij, Rijn werkt op 't papierfabriek, Janette gaat uit dienen en Gijs rijdt met den melkwagen op de zuivelfabriek van Wageningen. Maar o wee, als 't slap is in Renkum, krijgt Rijn gedaan en is hij de verloren eter. 't Is wel geen schande, in den crisistijd, maar 't is schadelijk, en dan werkt Rijn wel nèt zoo hard op het land en op het erf, en maait in den zonnebrand van 's morgens vroeg tot in de maneschijn in het



Foto Leden

EEN ZOMERTENT VAN ZEEHONDENHUID DER ESKIMO'S. TEGEN DEN INGANG HANGT EEN BERENHUID OM TE DROGEN

zweet zijns aanschijns. hij hooit. hij hakt. hij melkt. hij . . .

blijft met dat al de verloren eter. ☞ Och. niet alleen op de Veluwe is „centen beuren“ het ideaal van een ieder, maar of de schrale grond er nog wat meer den klemtoon op doet vallen dan elders? — Gaat de dochter nog niet trouwen? Ze is 't al zooveel jaren van plan? — Neen hoor, is 't antwoord, ze „beurt nog een aardigen cent, ze maakt effe een mooie spaarpot“. ☞ „Raai nu eens, wat Geurt voor die zeug dorst te vragen?“ Ja, lezer, raad het eens! Ik weet het ook niet, maar bij al die hooge vraagprijzen en marktpolitiek . . . als zoo'n boer je meeneemt om den hof, en den boomgaard te bewonderen, waar de takken van den perelaar tot op den grond buigen van het gewicht der gave vruchten, waar de spinazie groeit „als kool“, waar de kiekens bij tientallen krioelen, dan glanst hij toch van dankbaarheid over de overvloedige groeite, stut voorzichtig een zwaren appelboom tak, streelt behagelijk het paard in den stal de manen, jaagt zijn koebeest de vliegen van de oogen en geeft het een tevreden klapje op de flank. ☞ En als we dan tot besluit van ons bezoek nog even op de bank voor het huis gaan zitten, dan zegt de Veluwsche boer met zijn Bijbelsch gemoed: ja, ik ben een gezegend mensch, we zijn gezond, de boel wil goed groeien van 't jaar, en ik heb goeie kinderen.



Foto Leden

EEN TWINTIGJARIG WEST-GROENLANDSCH MEISJE BIJ HET TOILET IN DE ZOMERTENT

huis gaan zitten, dan zegt de Veluwsche boer met zijn Bijbelsch gemoed: ja, ik ben een gezegend mensch, we zijn gezond, de boel wil goed groeien van 't jaar, en ik heb goeie kinderen.

Eskimo's zonnen zich

DOOR CHRISTIAN LEDEN

ER zal wel nauwelijks één volk zijn, dat de zon zóó naar waarde schat als de Eskimo's. Deze naburen van de Noordpool, die gedurende den winter langeren of korteren tijd geen zon hebben, begroeten haar met groote blijdschap, wanneer zij in het voorjaar weer schijnt. Zij is voor hen een symbool van het goddelijke. Heel tekenend is bij de Eskimo's de zon, evenals hun voornaamste Geest, vrouwelijk. Het vrouwelijke beduidt mildheid, goedheid, het mannelijke daarentegen kracht en hardheid. De zon schijnt zelfs midden in den zomer nooit zoo krachtig, dat de warmte als te fel gevoeld wordt. ☞ Gedurende de maanden Juli en Augustus mogelijk is, een soort zon- en luchtbaden te nemen. Gedurende dezen tijd loopen hun kinderen dikwijls halfnaakt rond en ook de volwassenen, vooral de vrouwen, zitten af en toe slechts half gekleed in hun tenten van huiden. In de tent kan de temperatuur midden in den zomer, wanneer de zon weken



Foto Leden

MEISJES UIT OOST-GROENLAND IN ZOMERKLEEDIJ



CYCLAMEN-PLANT

lang dag en nacht schijnt, tamelijk hoog worden. Ik heb in Noord Groenland tegen 't eind van Juli in de tenten een temperatuur van meer dan 25° C gemeten. Meestal zitten de vrouwen daar dan met niets meer aan dan een broek van dierenhuid. Komt een vreemde de tent binnen, dan trekken zij vlug hun bloote voeten onder zich en gaan daarop zitten: als ze hun teenen maar verstoppen, behoeven ze overigens niet veel aan te hebben, want het schaamtegevoel der nog rasechte Eskimovrouwen betreft hoofdzakelijk hun teenen. Natuurlijk wordt alles anders, wanneer de Eskimo's onder den invloed der Westersche beschaving komen, want dan worden zij — tot hun nadeel — min of meer genoodzaakt af te zien van hun zonne- en luchtbaden.

CYCLAMEN

DOOR G. KROMDIJK

DE winter nadert, de lange gezellige avonden zijn er weer, en in de nabije toekomst liggen onze feestdagen. Het trekken en reizen naar buiten, de vrije heerlijke natuur in, behoort voor een groot gedeelte weer tot het verleden, thans zijn we weer aangewezen op de huiskamer. Op die lange avonden en onze jaarlijks terugkerende feestdagen maken we het ons in het donkerste jaargetijde zoo gezellig en zoo vroolijk mogelijk. Die gezelligheid bereikt men voor een groot gedeelte met behulp van veel bloemen en planten, want, nietwaar, wat is een kamer zonder bloemen? Och, we weten het immers zelf: toen we terugkwamen van vakantie, hoe leeg en ongezellig leken ons die kamers, maar één vaas met mooie zomerbloemen, één bloeiende plant was reeds voldoende om het geheel een ander aspect te geven. Bloemen hebben de eigenschap ons op te vroolijken, ons den langen wintertijd te verkorten, de „donkere tijden” een oogenblik te verlichten. In den winter hebben we ook meer tijd voor onze kamerplanten, temeer daar er in den tuin minder te doen is dan 's zomers. Zoo laten we onze gedachten gaan en overleggen welke bloeiende kamerplanten we voor den langen winter zullen nemen. Dan valt onze aandacht al gauw op de Cyclamen, en inderdaad, de keuze is niet slecht. De Cyclamen behoort n.l. tot een van de best bloeiende

kamerplanten. Is het succes dan altijd zoo groot? Neen dat is niet het geval, soms bereiken ons klachten over het geel worden der bladeren, het slap hangen der planten, weinig bloemen en veel luis. Doch dit is gelukkig niet bij alle zoo, er zijn ook liefhebbers, die de Cyclamen zelfs heel goed kweeken en haar jaarlijks ook overhouden. Het is dus alweer een kwestie van goede of slechte verzorging en daarbij onoordeelkundige behandeling. Daarom meenden we goed te doen om een aantal praktische wenken te geven over het kweeken en verzorgen van de Cyclamen. De Cyclamen persicum giganteum, waarvan vele hybriden in den handel zijn, behoort tot de familie der Primulaceae en is uit Griekenland en Klein-Azië afkomstig. De Cyclamen wordt reeds jaren gekweekt, doch de groote en de vele bloemen in één kleur zijn eerst van de laatste jaren. Een goede 30 jaar geleden kweekte men nog uitsluitend planten met kleine meerkleurige bloemen. Thans heeft men met veel zorg en moeite een ras met groote, mooi gevormde eenkleurige bloemen, die op stevige stengels, op een plant met mooie, veelal gevlekte bladeren gezeten zijn. Door een zeer nauwkeurige selectie weet de zaadteler, die op alle mogelijke factoren let, het ras op peil te houden en zoo noodig nog te verbeteren. Het beste uit het beste wordt gezocht, waarna de bloemen door den kweker kunstmatig bestoven worden. De tijd van zaaien valt in Juli-Augustus, zoodat enkele maanden geleden reeds alle zaden in den grond zaten, die ons den volgenden winter de bloeiende planten leveren. Heeft men niet de beschikking over een verwarmde kas, dan doet men beter het zaaien aan den kweker over te laten, in de huiskamer geeft het groote moeilijkheden. Zijn we in het bezit van een broeibakje, dan kan men in het voorjaar (April) wat jonge plantjes bij den kweker bestellen, die men dan zelf verder kan kweeken. De jonge plantjes zetten we eerst nog in kleine potjes, als grondmengsel nemen we wat bladgrond, oude verteerde mest en verteerde graszodenaarde vermengd met een weinig rivierzand. Bij het oppotten zorgen we het kleine bolletje half boven den grond te hebben. Het broeibakje graven we een 60 cm diep uit, en vullen dit gat met blad en wat broeimest aan en een laagje grond erover om de potjes in te graven. De ramen gaan er op, terwijl we de planten overdag tegen te felle zon schermen, en 's nachts tegen de koude tot half Mei nog met

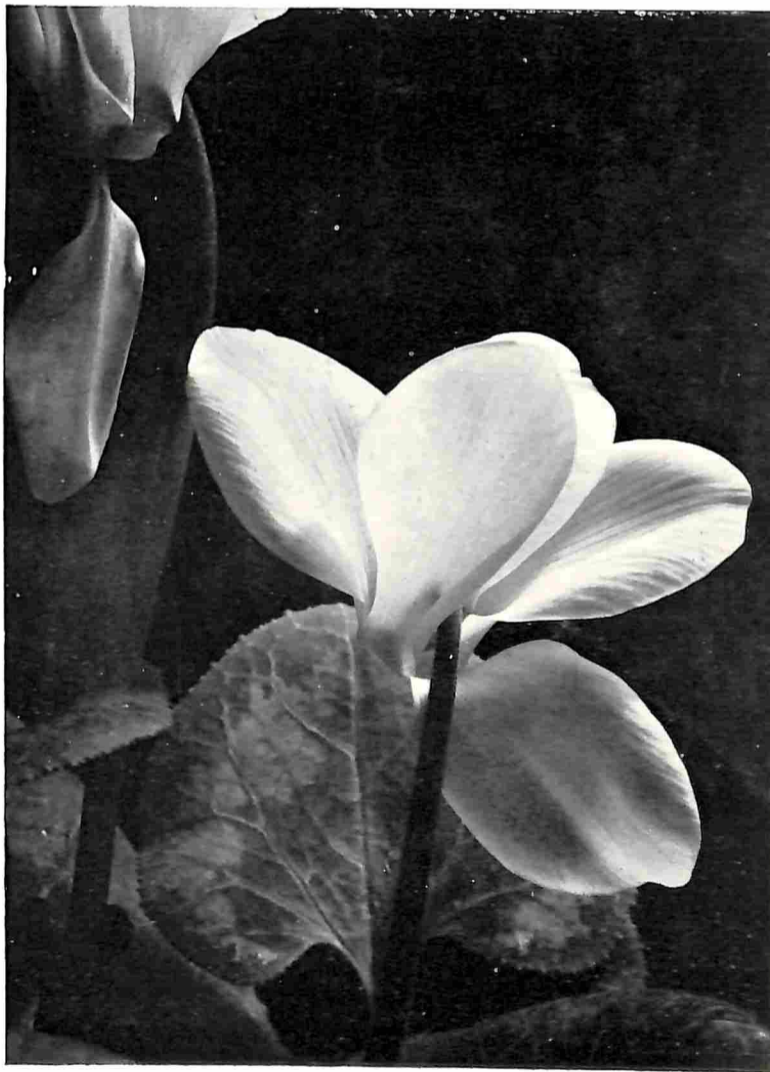


Foto d'Olweira-Spies

DE TEERE SCHOONHEID VAN DE CYCLAMEN

een rietmat afdekken. Zoodra de plantjes behoorlijk groeien, zetten we ze over in een Geraniumpot, nemen hetzelfde grondmengsel met alleen wat meer mest, en leggen onder op den bodem van den pot een laagje fijn geklopte potscherven. Midden zomer kunnen de ramen wel verwijderd worden, als we het schermen maar niet vergeten. Geregeld gieten en tegen het najaar wat vloeimest is natuurlijk een eerste vereischte. In de maand September leggen we de ramen er weer op, en zoodra er enkele bloemen verschijnen, kunnen deze planten reeds in de kamer gezet worden. Tegen October moeten ze dan alle naar binnen, daar ze het anders te koud krijgen. Zijn de planten eenmaal in de kamer of in de serre aangeland, dan komt eerst met recht de juiste behandeling er op aan. De planten mogen niet te warm staan, 50° F. is reeds ruim voldoende; zet men ze te warm, dan zakt de plant uit elkaar en is het spoedig met haar schoonheid gedaan. Schaft men zich bij den bloemist een bloeiende Cyclamen aan, dan dient men er vooral op te letten een stevige plant te koopen, een plant die men flink heen en weer kan schudden, zonder dat de bladeren of bloemstengels gaan hangen, planten met slappe bladeren en bloemstengels zijn te warm of te donker gekweekt, ze hebben weinig weerstandsvermogen, en deugen als kamerplant in het geheel niet. Ook moet men er op letten, dat er z. g. „nog wat inzit” een uitdrukking die de kweeker veel bezigt. Men bedoelt hiermee, dat er naast de bloemen nog veel bloemknoppen onder op den bol zitten. Is dat niet het geval, dan is de plant natuurlijk spoedig uitgebloeid. De planten verlangen een lichte plaats in de kamer, dus liefst vlak voor het raam, op dezen tijd van het jaar kunnen ze heel goed de volle zon verdragen. We dienen er goed op te letten, dat ze nimmer op den tocht staan, ze zitten dan spoedig vol groene luis. Een te donkere standplaats veroorzaakt spoedig geel blad, waarmee de plant sterk achteruitgaat. Ook het gieten is een kwestie van belang. Koopt men bij den bloemist een plant, dan krijgt men bijna altijd de boodschap: vooral niet op het knolletje gieten, anders gaan blad en bloemstengels onder op den knol rotten. We geven direct toe: in kas en bak is dit zeker zoo, doch in de kamer, waar ten eenentmale die vochtige atmosfeer ontbreekt, behoeft men voor het gieten op den knol niet bang te zijn. We hebben er nooit eenig nadeel van ondervonden, en prefereren het zelfs boven het gieten op een schoteltje; steeds dat koude water onder aan den voet van de plant keuren we voor Cyclamen geheel af. Het spreekt vanzelf dat we altijd met op temperatuur gebracht en dan nog liefst met regenwater gieten. Na den bloei blijven we de planten ook koel houden, indien men ze tenminste over wil houden; ook het gieten minderen we dan een weinig. Tegen half Mei gaan ze dan naar buiten; we zoeken een eenigzins beschut en beschaduwde plekje op, waar we haar met pot en al ingraven. Tot half Juni geven we ze niet te veel water, daar ze in haar rusttijd is, juist zooveel dat ze nog net blijft leven. Na half Juni haalt men de plant uit den pot en schudt den ouden grond tusschen de wortels uit. Men pot haar opnieuw op, in het hier eerder genoemde grondmengsel, om haar dan in den broeibak gelijk met de jonge planten op te kweken. Op deze manier behandeld, zal men er heel aardige planten van kun-

nen kweken, echter blijven ze steeds achter bij de jonge in Aalsmeer gekweekte planten. Zooals onze lezers zeker bekend zal zijn, worden er jaarlijks duizenden Cyclamen te Aalsmeer gekweekt, de Aalsmeersche kweekers verstaan de kunst om van het product te maken wat er van te maken is, zoodat deze Cyclamen ook graag in het buitenland gekocht werden. De hooge invoerrechten per plant leggen thans den exporteurs groote moeilijkheden in den weg, zoodat men al die duizenden in eigen land moet slijten. De prijzen zijn diensgevolge zeer laag, zoodat het koopen van een of meer planten in het geheel geen bezwaar behoeft te zijn, terwijl onze nijvere kweekers u dankbaar zijn.



Foto Broeder

POH TOH KONG AAN HET HOOFD DER TAFEL

de jongeren demonstreert zich een vrij algemeene onbekendheid met de beteekenis van verschillende oude gebruiken en in sommige gevallen wordt door jongeren onwetendheid voorgewend om een soort van valsche schaamte te maskeeren, die zij aan den dag leggen, wanneer men in het bijzijn van anderen diepere kennis van traditioneele feesten, gebruiken of gewoonten veronderstelt. ☞ We zouden dit verschijnsel niet mogen aanmerken als iets specifiek Oostersch, het is een ook in het Westen vrij algemeen voorkomend verschijnsel; wat weten, om ons nu maar eens tot ons eigen land te bepalen, de meesten onzer van de beteekenis en het ontstaan van carnaval, het Paaschvuur en andere bekende gebruiken? ☞ Zoo moet men in Indië, als men nu niet bepaaldelijk goed thuis is in de verschillende feestelijkheden die bijvoorbeeld het Chineesche jaar kenmerken, het toevallig treffen, dat men iets van die feestelijkheden mede kan maken en daarbij moet men dan ook weer even toevallig aanloopen tegen een of anderen Chineeschen kennis, die van de beteekenis van het feest niet alleen op de hoogte is, maar er u ook het een en ander van wil en kan vertellen. Er zijn naar alle waarschijnlijkheid wel heel mooie en dure boeken, waaruit men dat alles zou kunnen lezen, die alles beter en mooier geven, dan wanneer men zoo langs de straat wat wil opsteken, maar nu wil ik in een kort verhaaltje weergeven, hoe ik toevallig kennis maakte met den „Poh Toh Kong” bij gelegenheid van een te zijner eere aangericht feest te Menado, en wat ik van hem te hooren kreeg. ☞ Op een warmen achtermiddag leidde mijn weg me toevallig langs de Topè-kongstraat (straat, waar de Chineesche hoofdtempel staat), waar ik eenige palen zag staan, dik besmeerd met een zwarte, brijachtige, vette massa. Aan den top van elk dezer masten was

POH TOH

DOOR J. H. R. BROEDER

DE eigenaardige structuur der samenleving in een Oostersch land, gelijk Nederlandsch-Indië, is een van de oorzaken, dat veel van het leven der Oostersche bevolkingsgroepen aan ons voorbijgaat, zonder dat wij hiervan iets merken en als wij er iets van merken, dan maakt vaak onbekendheid met de beteekenis van wat we dan zien onze belangstelling zóo oppervlakkig, dat het in den regel geen blijvend indruk achterlaat. ☞ Daar komt nog bij, dat ook in deze wereld in den loop der jaren meer en meer traditioneele gebruiken zich wijzigen en gaan verdwijnen. De dragers van traditie moet men zoeken bij de oudere generatie; onder

de jongeren demonstreert zich een vrij algemeene onbekendheid met de beteekenis van verschillende oude gebruiken en in sommige gevallen wordt door jongeren onwetendheid voorgewend om een soort van valsche schaamte te maskeeren, die zij aan den dag leggen, wanneer men in het bijzijn van anderen diepere kennis van traditioneele feesten, gebruiken of gewoonten veronderstelt. ☞ We zouden dit verschijnsel niet mogen aanmerken als iets specifiek Oostersch, het is een ook in het Westen vrij algemeen voorkomend verschijnsel; wat weten, om ons nu maar eens tot ons eigen land te bepalen, de meesten onzer van de beteekenis en het ontstaan van carnaval, het Paaschvuur en andere bekende gebruiken? ☞ Zoo moet men in Indië, als men nu niet bepaaldelijk goed thuis is in de verschillende feestelijkheden die bijvoorbeeld het Chineesche jaar kenmerken, het toevallig treffen, dat men iets van die feestelijkheden mede kan maken en daarbij moet men dan ook weer even toevallig aanloopen tegen een of anderen Chineeschen kennis, die van de beteekenis van het feest niet alleen op de hoogte is, maar er u ook het een en ander van wil en kan vertellen. Er zijn naar alle waarschijnlijkheid wel heel mooie en dure boeken, waaruit men dat alles zou kunnen lezen, die alles beter en mooier geven, dan wanneer men zoo langs de straat wat wil opsteken, maar nu wil ik in een kort verhaaltje weergeven, hoe ik toevallig kennis maakte met den „Poh Toh Kong” bij gelegenheid van een te zijner eere aangericht feest te Menado, en wat ik van hem te hooren kreeg. ☞ Op een warmen achtermiddag leidde mijn weg me toevallig langs de Topè-kongstraat (straat, waar de Chineesche hoofdtempel staat), waar ik eenige palen zag staan, dik besmeerd met een zwarte, brijachtige, vette massa. Aan den top van elk dezer masten was



Foto Broeder

LANGE RIJEN FEESTTAFELS. OP DE MIDDELSTE STEL-LAGE GEBRADEN SPEENVARKEN

eën krans van rottan bevestigd, waaraan een twintigtal prijzen waren opgehangen. Een lange gekleurde wimpel gaf het geheel iets vroolijks, iets feestelijks. Misschien klinkt het erg gek, maar ik dacht datgene, wat ik zoo vaak door anderen hardop heb hooren denken, als ze in de Chineesche wijk iets passeerden, dat den indruk wekte van een op handen zijnd feest; ik dacht „dus” ook: „zeker een trouwfeest”, keek in het voorbijgaan nog even naar de armetierige cadeautjes, hoog in den vetten mast, en onwillekeurig kwamen nog eventjes oude herinneringen naar voren aan de grappige tooneeltjes, die mij van het mastklimmen, zakloopen en andere vermaken bij volksfeesten waren bijgebleven. Zoo had ik deze straat ten einde geloopt voor ik het wist, zonder me verder verdiept te hebben in het werkelijke doel van dit aanstaande feest. ☼ Een half uur later moest ik langs denzelfden weg terug en werd mijn belangstelling getrokken door een zestal volijverige Chineezers, druk doende met het opsmukken van een aantal op schragen aangerichte lange tafels, opgesteld tusschen de beide masten. Het was werkelijk een vreemde vertooning, in de smoorhitte van den namiddag (het was omstreeks drie uur) deze mannen bezig te zien om in deze vrijwel verlaten straat een reusachtigen feestmaaltijd aan te richten. Op mijn vraag aan een hunner, wat dit alles wel te beduiden had, kon ik geen bevredigend antwoord krijgen, doch mijn nieuwsgierigheid was gaande gemaakt, zoodat ik besloot, mijn fotoestel te gaan halen, eenige opnamen te maken en daarna erop uit te trekken om erachter te komen, wat de betekenis van dit feest was. ☼ Terwijl ik met fotografeeren bezig was, passeerde een bekende autoriteit, een der voornaamste Chineezers, die hier bekend staat als een der weinigen, die van oude gebruiken eenigszins op de hoogte zijn. Beter had ik het dus niet kunnen treffen. Hij deelde mij nu het volgende mede omtrent dit feest. ☼ Het was dien dag de 15de dag van de 7de maand van het Chineesche jaar, waarop „festa ba-rampas” (= feest der plundering) gevierd werd ter ere van den vorst der duivels, „Poh Toh Kong”. Het doel van het feest, aldus mijn zegsman, was om de dwalende geesten, de zielen van menschen, die door zelfmoord of andere oorzaken aan een ongelukkig einde waren gekomen, door gebeden en offers in den hemel te helpen. ☼ Iemand die arm en onder ongunstige omstandigheden als hierboven genoemd, ontijdig aan zijn einde komt, heeft bij zijn pogingen om in den hemel te komen geen steun van zijn nagelaten betrekkingen. Voor hem worden op „Tsing Bing” (= het Allerzielen der Chineezers) geen offers gebracht en aangenomen wordt, dat zijn ziel als een booze geest over de aarde rondzwerft, ten prooi aan voortdurende kwellingen van den vorst der duivels, die dezen ongelukkigen dwaalgeesten geen rust gunt. ☼ Om nu deze rampzaligen uit hunne kwellingen te verlossen, worden eens in het jaar, bij het begin der zevende maand van het Chineesche jaar, onder de Chineezers gelden en andere offers verzameld. Het meerendeel dezer offers bestaat uit een keur van spijzen, welke op feestelijke wijze worden opgemaakt en op den dag der feestviering aan het comité ter beschikking gesteld. Terwijl wij ons gesprek voortzetten, kwamen van alle kanten steeds meer gerechten toestroomden, tafels werden bijgeschoven, volgeladen met gebrad, vruchten, brood, taarten, enz. Alles kunstig opgemaakt op lichte standaardjes van bamboe, bekleed met bontgekleurd papier; verschillende gerechten, broodjes en vruchten waren met dunne bamboestokjes op de standaarden geprikt, de stokjes weer voorzien van papieren vlaggetjes. Hier werd een gebraden speenvarken aan het spit naast een der tafels neergezet, ginds een gebraden reebok aan het spit, manden vol vruchten,

mooi versierde brooden; het was eenvoudig overweldigend. ☼ Dit alles wordt bijeengebracht door de geheele Chineesche gemeenschap, een ieder naar vermogen, om Poh Toh Kong gunstig te stemmen. ☼ Intusschen zijn wij, langs de tafels loopend, den doodentempel der Chineezers genaderd. Wij treden binnen en ons oog valt op een schitterend altaar van prachtig houtsnijwerk, zwaar verguld. Het is er donker en tot barstens toe vol menschen, die hunne offergaven, eveneens spijzen, deponeren en een gebed prevelen. Op het altaar staan tusschen de offergaven eenige koperen potten, gevuld met losse aarde, waarin sommige bezoekers brandende offerstokjes steken. ☼ Wij loopen dit vertrek door en komen aan een open plaats, waar de koning der duivels staat opgesteld in afwachting van de dingen, die komen zullen. ☼ U ziet hem hieronder afgebeeld; kunstig licht raamwerk van bamboe, bekleed met gekleurd papier. Zijn groote oogen komen wel even uit boven den doek, die als blinddoek bedoeld is, maar met deze oogen kan hij nog niet zien en dat is goed, want hij mag

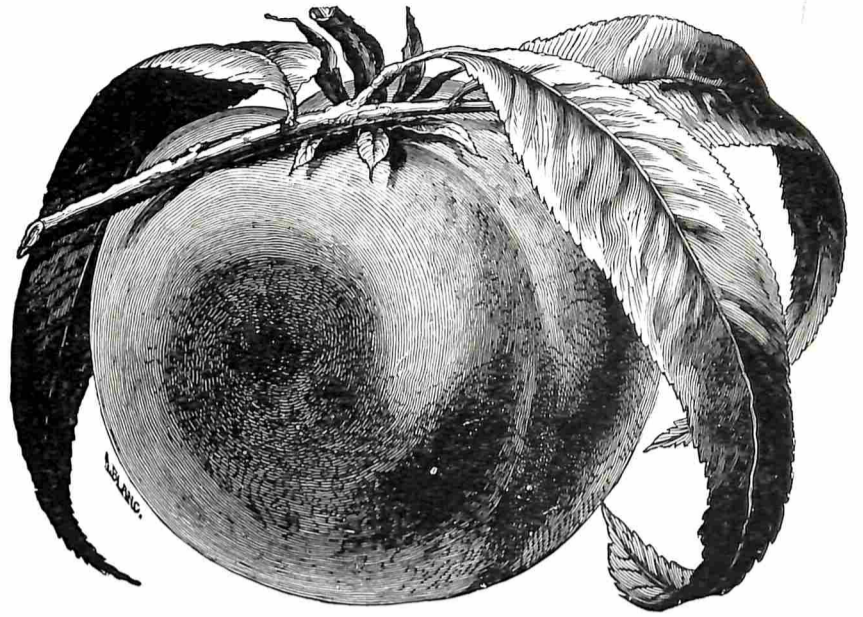


Foto Broeder

POH TOH KONG, DE KONING DER DUIVELEN,
GEBLINDDOEKT IN DEN TEMPEL

de menschen niet zien en dezen mogen evenmin nu reeds zijn gezicht zien. ☼ Daar klinkt plotseling het aanhoudende dreunen van een zware gong; de menschen in den tempel wijken naar buiten: een groep krachtige jonge mannen dragen den geblinddoekten duivelenvorst naar buiten, waar hij bij een klein offer-tafeltje gezet wordt, waarop brandende offerstokjes zijn geplaatst, alsmede wat spijzen en thee. Een priester bidt, terwijl hij, nadat de blinddoek is weggenomen, achtereenvolgens met vuurroode verf stippen (tiam tjoe) aanbrengt op het oogwit der beide, sterk uitpuilende oogen, voorts op de tong, de handen en voeten van de pop. Hierdoor verandert sterk de expressie en hiermede is gelyksymboliseerd het leven, dat thans in deze duivelsfiguur is gevangen. ☼ Nu wordt hij geplaatst aan het hoofd van de lange rij der met spijzen beladen feesttafels, waaromheen intusschen honderden armen zich hebben verzameld. Poh Toh Kong aanschouwt thans het enorme feest, dat men voor hem heeft aangericht; onder gong- en bekken-slag zet de priester zijn gebeden voort. In den tempel bidden de kapitein der Chineezers, de voorganger van den tempel en een der acht gekozen leden van het feestcomité; zij vragen den zegen voor de Chineesche bevolking van Menado, het welzijn voor ons vorstenhuis, alsmede zegen voor alle andere menschen van de stad. Poh Toh Kong is intusschen verhuisd naar het andere hoofd van de rij der feesttafels, hetgeen voorstelt, dat hij het druk heeft met de regeling van den feestmaaltijd, waaraan hij zich te goed doet met zijn gasten, de dwalende geesten. Nadat verondersteld wordt, dat hij zich aan spijs en drank enorm te goed heeft gedaan, wordt hij in vroolijke stemming naar een open plek gedragen, waar hij a.h.w. wordt bedolven onder het goud; het goudgeld wordt voorgesteld door groote hoeveelheden verguld papier, dat rondom de duivelsfiguur wordt opgestapeld. Thans komen de huwbare meisjes wat naar voren, want onverwacht zal Poh Toh Kong in brand gestoken worden; de geest van den duivelenvorst zal in verwarring het brandende lichaam verlaten en vluchten naar zijn eigen rijk, vanwaar hij zijn boos werk onder de dwalende geesten weer opnieuw gaat beginnen. De dwalende geesten, waarvoor men dit feest aanrichtte, worden geacht van de verwarring gebruik te hebben gemaakt om naar betere regionen te vluchten, waar zij buiten de macht van den vorst der duivels zijn en de rust zullen genieten, die hun is toebedacht door de menschen, die door hunne bijdragen dit feest mogelijk maakten. ☼ De huwbare meisjes zien met spanning toe, hoe Poh Toh Kong na de verbranding omver valt, want valt hij met het hoofd voorover, dan zal dit veel huwe-

lijksgeluk brengen. Ik kan hieraan in vertrouwen toevoegen, dat Poh Toh Kong altijd zóó geconstrueerd wordt, dat hij in de gewenschte richting valt. Zoodra hij verbrand is en daarbij in de goede richting omgevallen, gaat er een luid geschreeuw op, hetgeen voor de rondom de tafels verzamelde armen het sein tot de plundering is. Als een bijenzwerm valt deze dicht opeengedrongen massa op de spijsen aan; in een minimum van tijd zijn de tafels geplunderd en heeft ieder hiervan trachten te bemachtigen, wat hij kon, waarbij helaas veel verloren gaat, want dit alles geschiedt in de grootst mogelijke wanorde. ☼ Hiermede is het eigenlijke feest in zijn oorspronkelijken vorm afgelopen. Mijn Chineesche vriend vertelde mij nog, dat in China bij gelegenheid van dit feest ook nog gelduitdeelingen onder de armen plaats vonden. ☼ Als franje is er hier in later tijd bijgekomen het mastklimmen, hetgeen onmiddellijk volgt op de plundering der tafels en dat ook hier, evenals in Holland, een grappige vertooning is voor de toeschouwers, te meer, waar de masten zijn ingesmeerd met gitzwart gemaakt consistentvet, zoodat vooral de eerste klimmers er wanhopig vies uitzien. ☼ Naast het mastklimmen werd nog een aardig schouwspel vertoond, n.l. het happen naar muntstukken, welke waren gestoken in de dikke schil van pompelmoezen; elke pompelmoes was bevestigd aan een lang touw, dat van een stelling omlaag hing, waardoor deze groote, kogelvormige vruchten vrij rond konden slingeren. Tusschen de muntstukken waren op sommige plekken eenige dikke vlokken zwart consistentvet aangebracht en nu moesten de munten met de tanden uit de pompelmoes worden gehaald, waarbij de liefhebbers hun handen op den rug moesten houden. Onnoodig te zeggen, dat de geldhappers er als morianen uitzagen, tot groot vermaak vooral van de kinderen. ☼ Het geldhappen en mastklimmen zou in de plaats gekomen zijn voor de vroegere gelduitdeelingen en voor beide was veel animo, het meest evenwel voor de pompelmoes, waarin o.m. drie guldens waren gestoken, waarom fanatiek gevochten werd. Het meeste succes hadden twee jonge Papoea's, die elk aan een kant van de pompelmoes gingen staan en zoo, in onderlinge samenwerking, heel wat munten wisten te bemachtigen. Tegen een anderen candidaat, die van deze slimmigheid wilde profiteren, trokken de beide Papoea's tegelijk zulke vervaarlijke gezichten, dat hij er als



Cliché Fa. Abbing

PERZIK WATERLOO

een haas van door ging, uitgelachen door de omstanders en de Papoea's, die eveneens pret in het geval hadden.

OVER VRUCHTBOOMEN IN DEN SIERTUIN

PERZIKEN, BRAMEN, FRAMBOZEN, NOTEN, MISPELS,
KWEEPEREN ENZ.

DOOR P. J. SCHENK

Hazelaar, hazelaar!
Ben je voor de lente klaar?
In de grauwe winterbosschen
Zijn je lichte bloesemtrossen
Als een bengelend festoen
Tusschen 't jonge groen.
Hazelaar, hazelaar!
Als een meelbus stuif je maar.
Bij het minste windgewemel
Vliegt je goudstof naar den hemel.
En de zefier draagt het voort.
Tot een vruchtbaar oord.
(Uit: „De Hazelaar” van D. Tomkins).

ALS er één vruchtboom is, dien men spoedig kiest, als er aan een muur of schutting een plaatsje open is, dan is dit zeker de perzik. En toch is er wellicht geen andere, die zoo vaak in deerniswaardigen toestand wordt aangetroffen. Meestal als gevolg van de onjuiste behandeling, waardoor de beide onderste, horizontaal geleide takken van den waaivorm voor een deel verloren gingen. Soms liet men een harttak doorgroeien, die den waaier tot een soort struik maakte en elders groeit de boom als een platte bezem boven de te lage schutting uit. Niet zelden teisteren spint of meeldauw de perziken en bederven bladeren en vruchten of doet de gomziekte takken sterven. ☼ Toch mag ik niet nalaten den perzik te noemen als geschikt voor den siertuin, ook al omdat de variëteiten vrijwel zelffertil zijn, maar ik raad dan zwaarswonds aan een voor meeldauw weinig vatbare en vroeg rijpende soort te kiezen en slechts daar, zulk een boom te planten, waar men beschikt over een gunstig gelegen, voldoende hoogen muur of schutting, of, wat nog beter is, een gevelvlakte op het Zuiden, waar ruimte in overvloed is voor den boom om uit te groeien. Plant in geen geval méér perziken voor een schutting dan de ruimte op den duur toelaat; reken maar op 5 tot 6 meter voor elken boom als minimum. ☼ Tracht niet op elken grond perziken te planten, want deze boom verlangt een voedzamen, kalkhoudenden en doorlatenden bodem, waarin de waterstand omstreeks 75 cm is. In een te natten grond treedt wortelrot op, een droge bodem is minder bezwaarlijk, hoewel niet wenschelijk. ☼ Wie geen plaats heeft tegen een muur of schutting en toch graag een perzik in den tuin ziet groeien, kan een struik planten, die bovendien het voordeel heeft, dat de snoei simpel is en dus niet stellig de hulp van den vakman vereischt. ☼ In verschillende tuinen heeft men een hoekje, waar bladeren en andere afval uit den tuin en uit de keuken worden geborgen voor het maken van compost en waar het een en ander wordt weggezet, dat men niet in het oog wil hebben. Om zoo'n hoek aan het gezicht te onttrekken, plant



MISPEL



BRAMEN. BLOEIENDE TAK

men er dichtgroeïende heesters of een haag voor. Ik kan voor dit doel en voor het dichten van scheidingen, het vormen van een achtergrond enz. de hazelnoten aanbevelen. ☞ Tomkins schetst in zijn boven ten deele geplaatst gedichtje den hazelaar als vroegbloeier. Bijna iedereen kent de lange katjes, waaruit bij elke windvlaag het gele stuifmeel als een stofwolk de lucht in gaat. Deze boom is ingericht op bestuiving met behulp van den wind, zooals verschillende vroeg bloeiende boomen. De katjes bestaan uit de mannelijke, dus stuifmeel leverende bloemen. Eigenaardig is het, dat vele menschen de vrouwelijke bloemen van den hazelnoot nimmer hebben gezien. En toch vindt men ze, tijdens het stuiven van de katjes, aan de takken zitten in den vorm van bladknoppen, waaruit de bloedroode stempels te voorschijn komen, gereed om het stuifmeel te ontvangen. Niet altijd zijn aan eenzelfde struik de vrouwelijke bloemen gelijktijdig met de mannelijke gereed, zoodat bestuiving met eigen stuifmeel dan niet kan volgen. Daarom is het gewenscht enkele struiken te planten en nooit één alleen. ☞ Op mijn lijstje staat ook de walnoot genoteerd, maar alleen om te waarschuwen dezen boom niet aan te planten, hoe fraai zijn kroon ook kan zijn, tenzij men over voldoende ruimte beschikt. Men moet n.l. in de toekomst zeker rekenen op een kroondoorsnede van 12

tot 15 meter en daarbij bedenken, dat onder zoo'n noot niets anders kan groeien dan een enkele schaduwplant. Ik heb zelf eens in een kleinen tuin een walnoot geplant om na te gaan, of hij inderdaad muggen weert, maar ik heb hiervan niets kunnen bemerken. ☞ Heeft men te beschikken over voldoende ruimte op een vruchtbaren, vochthoudenden, maar doorlatenden grond, dan verdient het aanplanten van walnoten aanbeveling, maar men rekene er niet op den boom op jeugdigen leeftijd in volle dracht te zien. ☞ Wie in een tuin op voedzamen, vochthoudenden en tevens kalkrijken bodem een verloren hoek heeft en van mispels houdt, plante daar zoo'n boom. Ik herinner mij uit mijn jeugd nog heel goed, hoe lekker de zure vruchten mij smaakten, die ik nagenoeg dagelijks in haar week-rijpen toestand van den boom afzocht, totdat de vorst inviel en de laatste vruchten werden geplukt en naar binnen gebracht, om daar na te rijpen. Ik beweerde altijd, dat de buiten zacht geworden vruchten het lekkerst waren. Of 't waar is, weet ik nóg niet met zekerheid, misschien was het verbeelding, zooals ik nog altijd buiten geplukte en verorberde vruchten het smakelijkst vind. ☞ Er zijn meer van die vruchtboomen, welke zelden worden aangeplant, maar ten onrechte. Dit is b.v. het geval met de kweeperen, die op vochtige zavel- en zandgronden, op min of meer beschutte plekken, zoo goed een hoekje kunnen vullen of een slootkant verlevendigen. De vruchten zijn mooi, sieren den boom tot zeer laat in den herfst en rieken dan heerlijk, zoodat men ze wel in de linnenkast legt. Het is echter niet mogelijk om deze vruchten rauw te eten, maar in verwerkten toestand zijn zij eenvoudig verrukkelijk. Ik raad daarom gaarne aan om deze vruchtboom niet uit de gedachte te laten verdwijnen, als men een keuze moet maken. ☞ Voor een geheel ander geval staan we met de bramen. Die groeien in vele streken in het wild en trekken daar altijd de jeugd tot zich en niet zelden ook de ouderen, die de zwarte vruchten smakelijk genoeg vinden om er desnoods een prikje van de goed bewapende takken voor over te hebben. Geertrui van Vladeracken maakte het volgende dicht op het „Bramen plukken“:

Zie, de bramen rijpen
Laat ons naar de weien gaan,
Waar de dichtste struiken
Langs de smalle sloten staan.

Kom, wij kruipen tusschen
't Stek'lig prikkeltakkenbosch
Reiken gretig naar de
Rijpste, volste vruchtentros.

Kom, wij buigen verder
Naar de blauw-bewaasde vrucht.
Waar langs 't stille water
Torren schieten in de lucht.

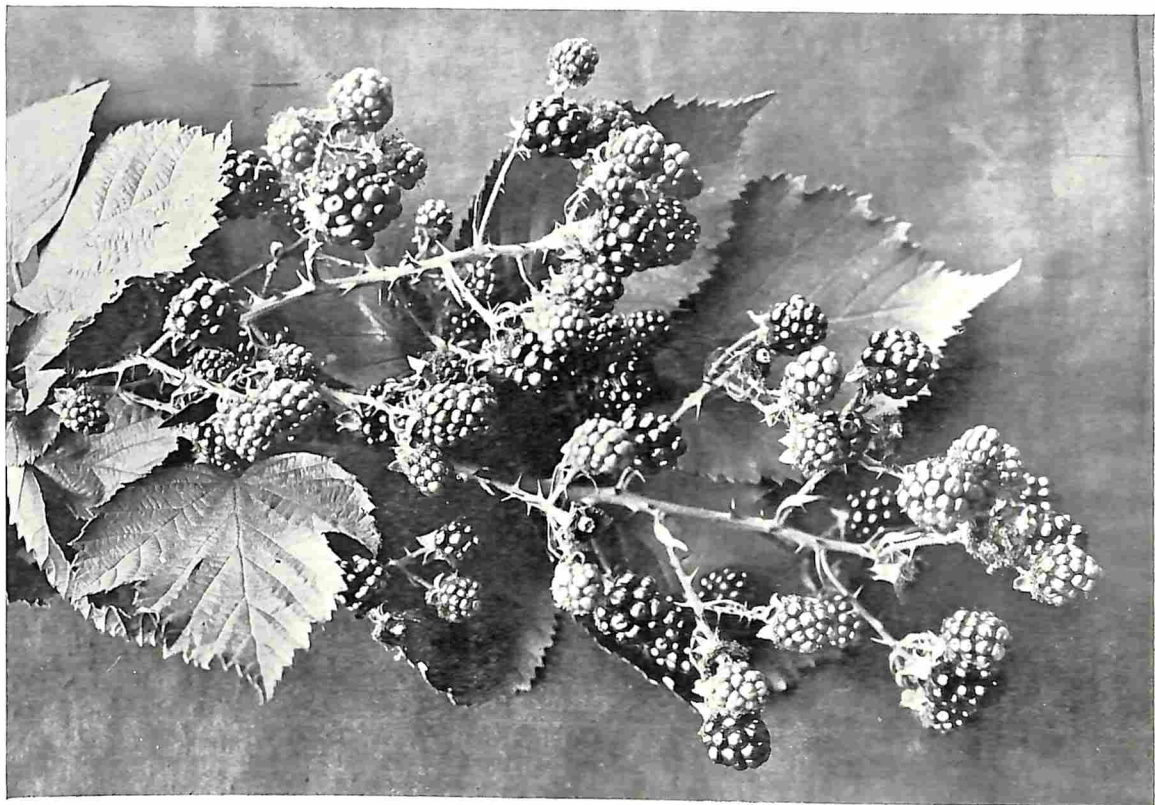


Foto C. J. Steenberg

BRAMEN

Zie, de bramen rijpen
 Laat ons naar de weien gaan,
 Waar de dichtste struiken
 Langs de smalle slooten staan.

De braam groeit overal, maar vooral op vochtige zand- en zavelgronden, vandaar, dat de dichteres haar vruchten gaat plukken langs de slootkanten. In ons land is zij weinig in cultuur, ik ken slechts een paar kwekerijen, waar zij om de vruchten wordt gehouden, maar dan ook met groot succes, want men teelt er de grootvruchtige Amerikaansche soorten, die het aanplanten in den tuin meer dan waard zijn. Ik zal zelf niet nalaten straks in mijn eigen tuin, al leent de grond er zich niet al te goed voor, langs een afscheiding een aantal bramen te planten, na den bodem te hebben losgemaakt en van ruim voedsel voorzien. Direct na het planten snijd ik de ranken op ongeveer 10 cm boven den grond af, om insterven te voorkomen en wacht dan het resultaat in de komende jaren af. In ieder geval wil ik trachten een prettige jeugdherinnering door bramen in eigen tuin levendig te houden. Er moet wel op worden gerekend, dat de grootvruchtige Amerikaansche bramen een veel grootere vlucht maken dan de inheemsche, zoodat bij het planten voldoende ruimte ter beschikking moet worden gesteld. Niet alleen in de lengte langs de afscheiding, die zij ondoordringbaar maken, maar ook naar binnen in den tuin, want het zal gewoonlijk niet anders dan bij het goedevoornemen blijven, om de ranken langs het draad of gaas te leiden. Jaarlijks snijdt men de afgedragen ranken weg en laat de eenjarige staan. Maar wat men dan te zien krijgt aan groei en bloei, is de moeite ruim waard en ten overvloede geven de struiken zulk een overweldigende massa heerlijke vruchten, dat men niet op een hand- of mandjevol behoeft te

kijken. De lezer bemerkt reeds, wat ik mij van mijn eigen cultuur voor oogen toover. De afbeeldingen laten het overigens zien. Aanbevelenswaardig zijn: ten eerste de fijnbladige soort *laciniata elegans* en verder: Theodoor Reimers, Mammouth, Wilson Jr. en Kittaniny. De eene wil ons al beter en smakelijker vruchten leveren dan de andere. Men plante zoo mogelijk van elk een of twee exemplaren op ruimen afstand, d.w.z. zeker 5 meter vaneen. Van de bramen kom ik vanzelf op de verwante frambozen, die op de lage zandgronden, mits niet nat, het best thuis zijn, maar ook op hogere gronden meestal voldoening geven. Zij vragen alleen behoorlijk voedsel in den bodem. Op zwaren grond gedijen de frambozen maar matig. Gewoonlijk plant men deze struiken op rijen en bindt de eenjarige scheuten, hetzij in rechten of in schuinen stand, hieraan vast. De schuine stand verdient de voorkeur, omdat dan de onderste knoppen tot uitloopen en vrucht dragen worden genoopt en de nieuwe scheuten de dragende het minst hinderen. Op deze wijze nemen de frambozen, die in de zon willen groeien, vrij wat kostbare ruimte in beslag, zoodat het de overweging waard is, de struiken te telen aan een enkelen, rechten stok in het midden. In particuliere tuinen, waar men niet het meest wil oogsten, kan naar mijn meening deze wijze van cultuur aanleiding geven, dat er meer frambozen worden beplant. Frambozen lijden veelvuldig aan de mozaïekziekte, waarover ik niet meer zal schrijven, maar waarop ik moet wijzen met de bedoeling, dat men bij het koopen van plantgoed eischt, dat dit vrij is van deze ziekte. In het volgende artikel zal ik

gelegenheid hebben over dit onderwerp iets meer te vertellen. Er is, gelukkig, geen al te groote keuze in de soorten. Voor den liefhebber vestig ik de aandacht op de sterk groeiende, nieuwe variëteit Preussen en op de enkele jaren oude Lloyd George, die zeer aanbevelenswaardig is. Wenscht men ook in den herfst nog eens te genieten van eenige frambozen, dan plante men een paar struikjes van de witte herfstframboos Surprise d'Autômne. Ik zou hier nog kunnen schrijven over den Japanschen wijnbes, den Loganbes, den moerbeienz. maar laat dit na uit overweging, dat het uitgangspunt was: in den siertuin is plaats voor vruchtboomen en -struiken, die fraai bloeien of op andere wijze iets aantrekkelijks bezitten, waardoor zij waard zijn te worden aangeplant en aldus het nuttige met het aangename te verbinden. Ik maakte reeds een uitzondering door de frambozen op te nemen en in het volgende artikel zal ik de aal- en kruisbessen beschrijven, omdat ieder, die vruchtboomen in zijn tuin zet, voor deze zeker een plekje zal zoeken. Maar ook, omdat ik dan gelegenheid krijg om meteen te wijzen op de noodzakelijkheid, te letten op de gezondheid van de boomen en de struiken.

De Uitgevers-Maatschappij „C. Misset” N.V. te Doetinchem deed ons toekomen een exemplaar van den Biologischen Kalender voor 1934, door Chr. le Roy, met daarbij behorende toelichting. De kalender bestaat uit 12 groote maandbladen in kleurendruk, met goede afbeeldingen van vogels, bloemen enz., die besproken worden in de toelichting. De Heer A. M. van Prooyen, Apothekers-assistent te Wateringen, zond ons een exemplaar van het door hem geschreven boekje „Schetsen uit de Geschiedenis der Drogerijen”, met een voorwoord van Prof. Dr. N. Schoorl (prijs f 1.35), waarin de schrijver een

schat van merk-



IN 'T HOFKEN DER BEGIJNEN

waardige bijzonderheden, mythologische en historische, verzameld heeft omtrent vele merkwaardige drogerijen, zooals Myrrhe, Maretak, Barnsteen, Kalmoes, Alruin, Wonderboom, Heelkruid enz. Een zeer lezenswaardig boekje voor wie belang stelt in drogerijen of de planten, waarvan deze afkomstig zijn.

In 't hofken der Begijnen

DOOR D. TOMKINS

In 't hofken der Begijnen,
 Te Brugge aan de Rei,
 Daar staan al witte huizekens,
 Met beelden en met kruizekens,
 Daar staan al witte huizekens
 Rondom een groene wei.
 In 't hofken der Begijnen,
 Daar is het stil en vroom.
 Op schoon gekuischte wegelkens
 Wat duiven, wit als zegelkens,
 Op schoon gekuischte wegelkens
 Langs hier en daar een boom.
 In 't hofken der Begijnen
 Daar staat het leven stil.
 Zoo keere tot de breisterkens,
 De wijze, oude vrijsterkens,
 Zoo keere tot de breisterkens
 Wie vrede hebben wil.